

SLOVENSKÁ
FILHARMÓNIA

KLAVÍR
A KLAVIRISTI

— K —

05. 05. 2026 | utorok | K5
Malá sála SF | 19.00



77. KONCERTNÁ SEZÓNA

Ludwig van Beethoven (1770 – 1827)

Sedem bagatel, op. 33

19'

Allegro grazioso, quasi allegretto

Scherzo – Allegro

Allegretto

Andante

Allegro ma non troppo

Allegro quasi Andante

Presto

Šest' bagatel, op. 126

15'

Andante con moto, cantabile e con piacevole

Allegro

Andante, Cantabile ed espressivo

Presto

Quasi allegretto

Presto. Andante amabile e con moto

Sonáta pre klavír č. 32 c mol, op. 111

28'

Maestoso. Allegro con brio ed appassionato

Arietta. Adagio molto semplice e cantabile

Dnešný recitál ponúka nevšedný pohľad na klavírnú tvorbu **Ludwiga van Beethovena** – skladateľa, ktorého meno si prirodzene spájame s monumentálnymi symfóniami a s revolučným prínosom k sonátovej forme. Práve jeho klavírne sonáty predstavujú jeden zo základných pilierov hudobnej literatúry a dodnes formujú naše chápanie tejto formy. V ostrom kontraste k sonáte stojí bagatela: drobná, zdanlivo nenáročná skladba, ktorá sa vyhýba veľkej architektúre a namiesto toho sústreďuje hudobnú myšlienku do krátkeho, koncentrovaného tvaru. Dnešný večer tak spája dva póly Beethovenovej klavírnej tvorby: na jednej strane výber z jeho bagatel, na tej druhej *Sonátu pre klavír č. 32 c mol, op. 111* – posledné dielo, ktoré Beethoven takto označil. Neznamená to však úplne uzavretie sonátového myslenia v jeho tvorbe: k jeho princípom sa vracal vo svojich neskorších dielach, predovšetkým v sláčikových kvartetách.

Slovo *bagatela* vo francúzskom jazyku znamená *maličkosť*, a teda niečo (zdanlivo) bez významu či váhy. V hudbe sa týmto označením ustálil typ krátkej skladby bez pevne určenej formy, ktorá namiesto rozsiahlej výstavby sústreďuje pozornosť na náladu, gesto alebo hudobnú myšlienku. Práve v tejto nenápadnosti sa však skrýva jej osobitý pôvab: bagatela často pôsobí ako drobný, odľahčený útvar, no dokáže prekvapiť výrazovou intenzitou, poetikou či nečakaným dramatickým výrazom. Tento termín sa v hudbe objavil už na prelome 17. a 18. storočia, napríklad v tvorbe Marina Maraisa a François Couperina. V tom čase však ešte neoznačoval vymedzený typ skladby, skôr voľné pomenovanie pre menšie, charakterovo ladené diela. Zásadnú úlohu pri etablovaní tohto hudobného typu zohral až Beethoven, ktorého bagately patria dodnes k najznámejším. Platí to aj o ikonickej skladbe známej ako *Pre Elišku*. Tento názov však nepochádza od samotného skladateľa. Objavil sa až pri prvom vydaní skladby v roku 1867, keď ju hudobný vedec Ludwig Nohl publikoval podľa dnes už strateného rukopisu. Skladba tak nie je len jednou z najznámejších Beethovenových bagatel, ale aj príkladom drobnej historickej nejasnosti, ktorá sa traruje dodnes.

Beethoven sa ku komponovaniu bagatel vracal počas celého života: popri troch ucelených cykloch (opus 33, 119 a 126) napísal aj množstvo kratších klavírných kusov bez opusového čísla, označovaných skratkou WoO (*Werke ohne Opuszahl*). Niektoré z nich vznikli pri konkrétnych príležitostiach – ako drobné hudobné pozdravy či zápisy do pamätníkov – a napriek svojej nenáročnej forme nesú osobný a často aj intímny charakter.

Sedem bagatel, op. 33, vzniklo v rokoch 1801–1802 a vyšli o rok neskôr. V porovnaní s Beethovenovými klavírnymi sonátami z rovnakého obdobia, v ktorých už cítiť snahu o rozširovanie formy a výrazových možností, zostávajú tieto bagately bližšie ku klasicistickej tradícii. Tomu zodpovedajú aj ich výrazové

prostriedky vychádzajúce z prehľadných foriem, ich hudobný jazyk sa opiera o jasnosť, rovnováhu a proporciu. Tomu prislúcha aj interpretačný prístup, kladúci dôraz na presnosť, artikuláciu čistotu a cit pre frázovanie. Výraz sa pritom buduje skôr prostredníctvom dynamiky a tvarovania hudobnej línie než výraznou interpretačnou voľnosťou. Opus 33 tak zostáva pevne spätý s klasicistickou estetikou, akú poznáme z hudby Josepha Haydna či Wolfganga Amadeusa Mozarta. Z inej perspektívy sa bagately javia v Beethovenovom neskorom tvorivom období. **Šesť bagatel, op. 126** predstavuje posledný cyklus tohto druhu v jeho tvorbe. Vznikli v roku 1824 – v období, keď skladateľ pracoval aj na svojej monumentálnej *Symfónii* č. 9 *d mol*, op. 125. Beethoven ich venoval svojmu bratovi Nikolausovi Johannovi van Beethovenovi a v liste vydavateľovi o nich poznamenal, že sú azda najlepšie, aké kedy napísal. Hoci každá z týchto skladieb pôsobí ako samostatná, drobná hudobná myšlienka, Beethoven ich usporiadal s mimoriadnou starostlivosťou do uceleného cyklu. Ich význam tak nevzniká len v jednotlivostiach, ale aj v ich vzájomných vzťahoch, kontrastoch a nadväznostiach. Napriek skromnému rozsahu ide o hudbu mimoriadne koncentrovanú, v ktorej sa naplno prejavuje Beethovenov neskorý štýl – úsporný, no zároveň výrazovo intenzívny a myšlienkovito hlboký. Práve v tomto kontraste – medzi veľkou formou a drobným útvarom, medzi architektonickou monumentálnosťou a koncíznosťou výrazu – sa odhaľuje výnimočnosť Beethovenovej tvorby. Bagately tu nepredstavujú akýsi „vedľajší prúd“, ale paralelný spôsob kompozičného myslenia: komorný, sústredený a rovnako podstatný.

Sonátová forma patrí k ústredným princípom klasickej hudby – muzikológovia ju dokonca považujú za jeden z najdôležitejších princípov hudobnej formy. Zrodila sa v období klasicizmu, keď skladatelia ako Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart a aj Beethoven hľadali spôsoby, ako rozvinúť hudobné myšlienky do väčších a dramatickejších celkov. Sonáta nie je iba sledom tém, ale akýmsi „hudobným príbehom“. V základnej podobe sa skladá z troch častí – expozície, rozvedenia a reprízy. Najprv sú predstavené hlavné hudobné témy, zvyčajne kontrastné a uvedené v rôznych tóninách. Potom prichádza ich rozvíjanie – skladateľ ich premieňa, necháva vstupovať do vzájomného dialógu, niekedy až do konfliktu, aby napokon priniesol vyústenie a návrat k pôvodným myšlienkam v novej podobe. V podstate ide o spôsob, ako z niekoľkých motívov vytvoriť živý dej, ktorý poslucháč prežíva podobne ako dramatický príbeh s napätím, vrcholom a katarziou. V tom spočíva čaro sonáty – jej schopnosť spojiť racionálnu formu s emocionálnou silou, ktorá dokáže rovnako zaujať aj znalca, aj bežného poslucháča. Už v 18. storočí si hudobní kritici všimli, že sonáta dokáže vyjadriť emócie priamo, bez slov. Nemecký estetik Johann Abraham Peter Schulz napísal, že práve sonáta poskytuje skladateľ-

ľovi najväčší priestor na vyjadrenie citov. Americký klavirista a muzikológ Charles Rosen ju zas charakterizoval ako „*hudobnú drámu s jasným dejom, napätím, vrcholom a rozuzlením*“. Aj preto sa sonáta stala univerzálnym modelom, ktorý prežil celé storočia – od raných diel Haydna a Mozarta cez Beethovenove sonáty až po diela Franza Schuberta, Johannesu Brahmsa, Edvarda Griega či Alexandra Skriabina. Práve v Beethovenovej tvorbe však tento princíp dosiahol vrcholnú koncentráciu a zároveň začal prekračovať svoje „pôvodné hranice“.

Sonáta pre klavír č. 32 c mol, op. 111 je poslednou sonátou v Beethovenovej tvorbe a zároveň jedným z najvýraznejších diel jeho neskorého obdobia. Vznikla v rokoch 1821–1822, teda v čase mimoriadnej tvorivej koncentrácie, keď pracoval aj na *Misse solemnis* a už spomínanej *Symfónii* č. 9. Spolu so sonátami op. 109 a 110 predstavuje vyvrcholenie vývoja, ktorým Beethovenova klavírna tvorba prešla počas viac než dvoch desaťročí – od raných diel zakotvených v klasicistickej tradícii až po neskoré kompozície, v ktorých sa forma uvoľňuje a hudobný jazyk nadobúda novú, miestami až radikálne vizionársku podobu. Opus 111 má iba dve časti, čo bolo v kontexte sonátovej tradície nezvyčajné, no práve táto redukcia umožňuje mimoriadnu koncentráciu výrazu. Prvú časť (v c mol) iniciuje dramatický úvod nesúci napätie, energiu i vnútorný zápas tak typický pre Beethovenovu hudbu. Druhá časť, *Arietta* (v C dur), je naopak pokojná a rozjímajúca. Má podobu témy s variáciami, ktoré sa postupne vzdávajú od pôvodnej podoby a otvárajú priestor pre čoraz subtilnejšie, takmer nadčasové zvukové predstavy. Práve spojenie týchto dvoch pólov – dramatického a kontemplatívneho – vytvára jedinečnú architektúru diela. Zároveň sa tu stretávajú dva základné princípy Beethovenovho neskorého štýlu: kontrapunktické myslenie a variačný proces, ktoré tu dosahujú mimoriadnu mieru koncentrácie. Hoci dnes patrí op. 111 k najuznávanejším dielam klavírneho repertoáru, do koncertnej praxe sa presadzoval len postupne, výraznejšie až v druhej polovici 19. storočia. Technická náročnosť tejto sonáty a hĺbka jej výrazu z nej robia skladbu, ktorá presahuje rámec virtuozity a smeruje k intenzívnemu, takmer filozofickému hudobnému zážitku. Aj preto býva vnímaná nielen ako záver Beethovenovho klavírneho odkazu, ale aj ako symbolické uzavretie samotnej sonátovej formy – ako dielo, v ktorom sa tradícia naplňa a zároveň prekračuje.

Ondrej Veselý



JAN BARTOŠ

Jeden z najvýraznejších klaviristov, ktorí sa v posledných rokoch objavili na českej hudobnej scéne. BBC Music Magazine opísal jeho hru ako „nádhernú, neopísateľnú slovami“ a „dokonale vycibrenú“. Vystupoval so sólovými recitálmi aj na koncertoch s významnými orchestrami a jeho nahrávky Mozarta, Beethovena a Janáčka, ako aj opomínaných skladateľov minulého storočia, mu priniesli trvalo vysoké uznanie kritiky.

V minulej sezóne debutoval so Staatskapelle Berlin (J. Hrůša), Bamberger Symphoniker (J. Hrůša) a Wiener Symphoniker (P. Popelka). Je tiež vítaným hosťom na viacerých významných festivaloch, vrátane Pražskej jari, Klavírneho festivalu Rudolfa Firkušného, Hongkonského umeleckého festivalu a Piano aux Jacobins v Toulouse.

V novembri 2025 vydal Jan Bartoš album so svetovou premiérou nahrávky Koncertu pre klavír Antonína Reichu (vrátane novo objavených strán) v sprievode Symfonického orchestra Českého rozhlasu, a Beethovenov Cisársky koncert nahraný naživo s Viedenskou filharmóniou, oba pod vedením Petra Popelku. Predchádzajúce albumy zahŕňajú klavírny repertoár Smetanu a Kabeláča (zaradený do užšieho výberu Preis der Deutschen Schallplattenkritik). Nahrávka koncertu Vítězslava Nováka s Jakubom Hrůšom a Symfonickým orchestrom Českého rozhlasu získala ocenenie Najlepší klasický album Českej hudobnej akadémie. Nahrávku sólových diel pre klavír Leoša Janáčka zaradil Gramophone do Editor's Choice a NPR Music medzi 10 najlepších klasických albumov roka.

Bartoš študoval na Manhattan School of Music v New Yorku, má doktorát z Hudobnej a divadelnej fakulty v Prahe, kde bol posledným žiakom legendárneho klaviristu Ivana Moravca. Po štúdiách v Českej republike u Martina Ballého a Miroslava Langera pokračoval pod vedením Alfreda Brendela, Leona Fleishera, Jamesa Tocca a Zenona Fishbeina.

Jan Bartoš vyučuje klavír a komornú hudbu na HAMU v Prahe. Je zakladateľom a riaditeľom medzinárodného festivalu a inštitútu Prague Music Performance a umeleckým riaditeľom medzinárodného festivalu Music Is. Nahráva výhradne pre Supraphon.



26. 05. | ut | P2

Malá sála SF, 19.00

JIŘÍ RAJNIŠ *barytón* | **RÓBERT PECHANEC** *klavír*

Erich Wolfgang Korngold 12 piesní *So Gott und Papa will*,
op. 5 (výber)

Die Geniale, op. posth

My mistress' Eyes, op. 38 |5

Gustav Mahler Päť piesní podľa básní Friedricha Rückerta
(výber)

Chlapcov zázračný roh (výber)

Jevgenij Iršai *Die Niemandslieder*

Jiří Rajniš patrí medzi popredných českých barytonistov mladšej generácie. Má za sebou vokálne štúdium v USA, presadil sa na známych európskych operných scénach a úspešne hosťoval aj v milánskej La Scale. Spolu s **Róbertom Pechancom**, prednesie výber z rakúskeho piesňového repertoáru, ktorý doplní vokálny cyklus slovenského autora na nemecký text. Brnianský rodák **Erich Wolfgang Korngold**, autor slávnych filmových hudieb pre Hollywood, skomponoval svoj piesňový cyklus *So Gott and Papa will* (Tak chce Boh a ocko) na texty básnika Josefa von Eichendorffa ako 14-ročný. Oveľa známejšie sú oba piesňové cykly **Gustava Mahlera**. *Päť piesní podľa básní Friedricha Rückerta* vzniklo v rokoch 1901/1902 (Mahler použil Rückertove texty aj vo svojich symfóniách). *Chlapcov zázračný roh* je monumentálna zbierka nemeckých ľudových básní a piesní, ktorú zredigovali Clemens Brentano a Achim von Arnim. Gustav Mahler zo zbierky zhudobnil 24 textov. Cyklus *Die Niemandslieder* (*Piesne nikoho*) z pera slovenského autora **Jevgenija Iršaia** vznikol v roku 1998 na poéziu významného nemeckého básnika Paula Celana.

Slovenská filharmónia, Medená 3, 816 01 Bratislava, SR

Pokladnica Slovenskej filharmónie

Reduta, Nám. Eugena Suchoňa 1, Bratislava
otvorená v pracovných dňoch po – pia 12.00 – 18.00
a hodinu pred koncertom v mieste jeho konania
Zmena programu a interpretov vyhradená.

Rezervácie

+421 2 20 47 52 33, +421 2 20 47 52 93
vstupenky@filharmonia.sk
online predaj a rezervácie vstupeniek
www.filharmonia.sk
Predaj vstupeniek na vybrané koncerty aj v sieti Ticketportal



Slovenská filharmónia vyhotovuje obrazové snímky
a zvukové a zvukovo-obrazové záznamy z koncertov
a je oprávnená ich použiť primeraným spôsobom
na umelecké účely.



**NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA**
EUROSISTÉM

HRDÝ PARTNER SF



AUTO | *Prestige*
bigmedia
PREMIUM OUTDOOR

● RÁDIO
● DEVÍN

• tasr •

|| • Hudobný
život

{ OPERA
SLOVAKIA

Klasika
Plus.cz



□ P E R A +

S I T A

Forbes



viva rádio

SME

tyždenník
slovenka

FinReport

CITYLIFE
ČO SA DEJE
V BRATISLAVE A OKOLÍ

THE
SLOVAK SPECTATOR

SLOVAKIA | ONLINE

Slovenská filharmónia je štátna príspevková
organizácia Ministerstva kultúry SR



MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY



Stretneme sa na koncerte